

2023-03-04

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Sofia Hylander
070-562 13 75
sofia.hylander@tco.se

Promemoria ”Ökade möjligheter till omställningsstudiestöd för personer inom bristyrken”

U2024/00081

TCO har beretts möjlighet att yttra sig över promemorian ”*Ökade möjligheter till omställningsstudiestöd för personer inom bristyrken*”.

Syftet med omställningsstudiestödet är att stärka den enskildes position på arbetsmarknaden och därmed bidra till att stärka samhällets och näringslivets kompetensförsörjning. En förutsättning för att omställningsstudiestöd ska beviljas är att utbildningen kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Mot denna bakgrund anser TCO att den praxis som utvecklats av Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS), där även arbetsmarknadsläget för det arbetsområde den sökande redan arbetar eller har arbetat inom beaktas, både är djupt problematiskt och i strid med överenskommelsens intentioner. Konsekvensen av denna praxis är att det blir mycket svårt för exempelvis hälso- och sjukvårdspersonal och lärare att med hjälp av omställningsstudiestöd ställa om till ett nytt arbetsområde, även om det finns en stark efterfrågan inom det nya arbetsområdet. Det innebär i realiteten ett exkluderande av stora grupper i ett omställningssystem byggt för alla yrkesverksamma, vilket inte var avsikten.

TCO anser därför att det är både angeläget och brådskande att genom ett förtydligande i lag och motivtexter säkerställa att arbetsmarknadsläget i den sökandes nuvarande arbetsområde inte beaktas i prövningen av rätten till omställningsstudiestöd. TCO tillstyrker således införandet av ett förtydligande men bedömer att promemorians föreslagna tillägg fortfarande ger utrymme för oavsedda tolkningar och därmed ej avsedda tillämpningseffekter. För ökad tydlighet förordar TCO därför det tillägg som föreslås i Svenskt Näringslivs, Förhandlings- och samverkansrådet PTK:s och LO:s gemensamma yttrande.

Nedan följer TCO:s kortfattade synpunkter – för mer detaljerade synpunkter hänvisas till Svenskt Näringslivs, Förhandlings- och samverkansrådet PTK:s och LO:s gemensamma yttrande.

4. Ökade möjligheter till omställningsstudiestöd för den som arbetar inom ett bristyrke

Förslag: *Reglerna för bedömningen av vilka utbildningar som omställningsstudiestöd får lämnas för ska förändras. Vid bedömningen av om en viss utbildning kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden är det bara arbetsmarknadens behov inom det arbetsområde som utbildningen gäller som ska beaktas. Motsvarande justering ska göras även av vad omställningsorganisationerna ska yttra sig om.*

Vid bedömningen om en viss utbildning kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden är det endast arbetsmarknadens behov inom det arbetsområde som utbildningen riktas mot som ska beaktas. Förändringen föreslås i promemorian genomföras i form av ett tillägg (*kursiverat nedan*) i 15 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd, första stycket:

15 § Omställningsstudiestöd får lämnas för en utbildning som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov *inom det arbetsområde som utbildningen gäller*. Om det finns särskilda skäl, får omställningsstudiestöd lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov.

TCO tillstyrker ett förtydligande i lagen om omställningsstudiestöd – att säkerställa att efterfrågan i det arbetsområde den sökande redan arbetar inom inte beaktas vid prövningen av rätten till omställningsstudiestöd är angeläget och ett helt i linje med den ursprungliga överenskommelsens intentioner.

TCO bedömer dock att ovanstående tillägg inte är tillräckligt tydligt och förordar därför det tillägg (*kursiverat nedan*) som föreslås i Svenskt Näringslivs, Förhandlings- och samverkansrådet PTK:s och LO:s gemensamma yttrande:

15 § Omställningsstudiestöd får lämnas för en utbildning som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov, ***utan att hänsyn tas till arbetsmarknadsläget för det arbetsområde där den sökande redan arbetar eller har arbetat***. Om det finns särskilda skäl, får omställningsstudiestöd lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov.

TCO anser att ovanstående tillägg tydliggör att det inte är arbetsmarknadens behov av utbildningen som sådan som ska beaktas vid prövningen av om den sökande ska beviljas omställningsstudiestöd. Det som ska beaktas är om individen med utbildningen stärker sin framtida ställning på arbetsmarknaden på ett sätt som i enlighet med lag och motivtexter beaktar

arbetsmarknadens behov. Exempelvis kan en person stärka sin framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov med en utbildning som i sig inte är efterfrågad på arbetsmarknaden, men som tillsammans med individens tidigare utbildning, erfarenheter och kompetens innebär att individen möter arbetsmarknadens behov.

Detta blir särskilt viktigt när bedömningen avser utbildningar som ger generella kompetenser, exempelvis kopplat till den digitala teknikutvecklingen eller klimatomställningen. Utbildningar som ofta saknar en tydlig koppling till ett specifikt arbetsområde men som trots detta kan stärka individens framtida ställning på arbetsmarknaden.

TCO tillstyrker att det görs ett förtydligande i lagen om omställningsstudiestöd. För ökad tydlighet **förordar TCO** i första hand att tillägget i lagen om omställningsstudiestöd formuleras i enlighet med det förslag som lämnas i Svenskt Näringslivs, Förhandlings- och samverkansrådet PTK:s och LO:s gemensamma yttrande.

5. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas första gången i fråga om ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas efter den 30 juni 2025. Äldre bestämmelser ska fortsätta att gälla för ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas före den 1 juli 2025.

Till följd av redan fattade beslut om ändringar i lagen om omställningsstudiestöd som träder i kraft efter den ovan föreslagna ikraftträdandetidpunkten, nämligen den 1 oktober 2025, och som innebär att åldersgränsen för omställningsstudiebidraget höjs ska ändringar göras även i den redan beslutade lagen som innebär att nu föreslagna ändringar förs in i den redan beslutade lagen. I samband därmed kompletteras en tillämpningsbestämmelse till den redan beslutade lagen, som innebär att lagen tillämpas första gången i fråga om omställningsstudiestöd som lämnas för tid från och med den 1 januari 2026, med en övergångsbestämmelse som innebär att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för omställningsstudiestöd som lämnas för tid före den 1 januari 2026.

TCO bedömer att ett tidigare ikraftträdande än det som föreslås i promemorian är att föredra så att individer snarast möjligt ska ges samma möjligheter att byta till ett nytt arbetsområde oavsett arbetsmarknadsläget inom deras nuvarande arbetsområde. Ett tidigare ikraftträdande bidrar också till en mer tids- och resurseffektiv handläggning av ansökningar om omställningsstudiestöd hos CSN.

Therese Svanström
Ordförande

Sofia Hylander
Utredare